

حشرات بیرونی بز و گوسفند

تیری هچنز، AAEP II

مدیر منظوقی مالداري

مترجم: محمودلی سحر

حشرات بیرونی تولید گوسفندان و بزها را در افغانستان به اندازه قابل ملاحظه محدود نموده است. حشرات بیرونی بالای انساج بدن مثل خون، پوست، موی و پشم تغذیه می نمایند. خارش زخمها و پوست که توسط حشرات خارجی بوجود می آید، باعث ناراحتی حیوان میگردد. پرازیت ها امراض را از حیوان مریض به حیوان سالم انتقال میدهند. اینها گرفتن وزن و تولید شیر را نیز کم میسازند. بطور کل، حیوانات مصاب نمیتوانند که به حد اعظمی خود تولید نمایند.

شپش ها

شپش ها پرازیت های خارجی اند که تمام عمر خود را بالای گوسفندان و بزها سپری می نمایند. بالغ و نوزاد، هر دو آنها بالای خون و یا غذای بالای جلد، تغذیه می کنند. حیوانات مصاب شده را میتوان از پوست ایشان و یا هم از رویه ای مالیدن وجود شناسایی نمود. شپش های چوشنده جلد حیوانات را زخمی نموده و از آن خون می چوشند. شپش های خورنده دارای دهن جونده می باشند و بالای ذرات موها، و جلد تغذیه مینمایند. جلد این حیوانات تخریش میگردد و باعث مالیدن میشود که سبب ضیاع موی و ساحات برهنه بالای جلد میگرددند.

شپش ها از یک حیوان به حیوان دیگر توسط مالیدن و یا تماس بدنی انتقال می یابند. شپشها اکثر اوقات از شامل نمودن حیوان مصاب در گله به گله انتقال می یابند. اکثریت شپشهای چوشنده و جونده در موسم خزان شروع به زیاد نمودن می کنند و در اواخر زمستان به حد اعظمی خود می رسند. شپشها در موسم تابستان عموماً کمتر میشوند و خسارات شان نیز کم می باشند.

استرتیزهای کنترل نمودن شپشها

چندین انواع شپشها در گوسفند و بز پیدامیشوند. بعضی ایشان مخصوص به بز و بعضی ایشان مخصوص به گوسفند می باشند. ولی طروق کنترل این پرازیتها اکثراً یکسان می باشند. بطور عموم، کنترل نمودن شپش مشکلتر است بخاطریکه حشره کشها تخم شپشها را از بین برده نمیتواند. نفوس اکثریت شپشها در خزان کمتر میباشد و در زمستان به سرعت زیاد می شود و در تابستان پایان می آید. پشم گیری بخش بزرگ شپشها را از حیوان دور می کند.

- تخم شپشهای جونده در 8 الی 12 روز چوچه کشی می کند. به تعقیب استعمال حشره کش به دفعه اول، 14 روز بعد برای دفعه دوم استعمال گردد. شپشهای جونده بالای سطح پوست زندگی مینمایند و از موها و ذرات بالای جلد تغذیه می نمایند. دوران زندگی ایشان یک ماه می باشد.
- شپشهای چوشنده نیز بالای گوسفندان و بزها حمله ور می باشند و انواع عام شان شپش آبی رنگ افریقایی می باشد که بالای جسم، سر و گردن حیوان پیدا میشوند. تعداد زیاد آنها بالای وجود گوسفندان، میتواند حیوان را از بین ببرد. نوع دیگر که عام می باشد عبارت از شپش پاها می باشد که زیادتر بالای پاهای بزها و گوسفندان حمله ور میشوند. در مراحل پیشرفته، شپش پا، ساحه شکم حیوانات هر دو جنس و خریطه خصیه ها در حیوانات مذکر متاثر می سازد. فرق مهم در این دو شپشها این است که تولید چوچه از تخم شپشهای پا 7 الی 14 روز میگیرد. فلذا، تداوی برای بار دوم باید 21 روز بعد از تداوی اول صورت گیرد.

- یک طریقه بهتر کنترل شپشهای چوشنده و جونده، تر نمودن حیوانات در اواخر خزان، پیش ازین که تعداد اینها در موسم زمستان به حد اعظمی برسد، میباشد. استعمال محلول حشره کش برای بار دوم به تعقیب بار اول، باید ۱۴ الی ۲۱ روز بعد صورت گیرد.
- اگر تعداد شپشهای جونده زیاد باشد تداوی دوم باید در ۱۴ روز صورت گیرد، و اگر تعداد شپشهای چوشنده زیاد باشد، تداوی دومین باید ۲۱ روز بعد صورت گیرد. اگر تعداد هر دو نوع به اندازه یکسان باشد، تداوی دوم باید در ۲۱ روز صورت گیرد. تداوی در موسم بهار در صورتی که تعداد این شپشها زیاد باشد صورت گیرد در غیر آن تداوی بهاری ضرور نمی باشد.

خسارات اقتصادی

مصاب بودن به شپشها کیفیت پشم را پایان می آورد. پشم شکننده می شود و ممکن در وقت مالیدن وجود از بدن به اندازه های زیاد بریزد. تغذیه شپشهای آبی رنگ آفریقایی پشم را در حصه قبرغه ها و شانه ها خون آلود می سازد. راپورها نشان میدهند که شپشهای آبی رنگ آفریقایی در بعضی موارد سبب مرگ حیوانات شده میتوانند.

کیدز گوسفندان

کیدز گوسفند، بزرگتر، پهن، عموماً پشه های پرازیتی بدون بالها می باشند که بالای گوسفندان و بزها را حمله ور می باشند. دو نوع آن بالای بزها تغذیه میکنند، و یک نوع آن بالای پرندگان و آهو تولید مثل میکنند و بالای گوسفندان تغذیه می کنند. تمام انواع این فامیل پرازیتی هستند و هر دو جنس آنها چوشنده خون می باشند. کیدز گوسفندان تخریب کننده می باشند و سبب مالیدن و دندان کردن در بزها و گوسفندان میشوند. حیوانات عموماً از سبب خارش زیاد بالای زمین خود را می مالند تا راحت شوند. کیدز گوسفند، در صورتی که حیوان از غذای مغذی تغذیه شده باشد، تخریب زیاد را نمیتوانند به وجود بیاورد، ولی گوسفندان که بالای چراگاهها بزرگ می شوند، ممکن دارای تعداد زیاد کیدز، در موسم زمستان و اوایل بهار باشند.

تخمهای کیدز در داخل بدن مونث تولید چوچه می کنند. نوزاد کیدز یا پیوپا (مرحله نابالغ) با پشم در تماس می باشد تا به مرحله بلوغ برسد. کیدز مونث فقط یک نطفه را در یک وقت معین انکشاف داده میتواند و در دوران زندگی ایشان که ۱۰۰ الی ۱۳۰ روز می باشد، ۱۰ الی ۱۵ نوزادان را تولید کرده می توانند. به این معنی که در هر ۸ الی ۹ روز تولید مثل می کنند و مرحله پیوپا ۱۸ الی ۳۰ روز می باشد.

استراتژیهای کنترل

کیدز گوسفندان تمام دوران زندگی خور را بالای گوسفندان سپری می کنند. آنها از یک حیوان به حیوان دیگر با تماس مستقیم انتقال می یابند. تعداد آنها نظر به موسم سال تغیر می کند، که در موسم زمستان و بهار زیادترین ولی در تابستان کمترین می باشد.

- طروق کنترل کیدز گوسفندان: کیدز گوسفندان را میتوان با پشم گیری پیش از زایش در گوسفندان تا ۷۵٪ پایان آورد. اگر پشم گیری پیش از زایش صورت نگیرد، کیدز از مادر به نوزاد انتقال خواهد شد و نوزادان را مصاب خواهند کرد. نوزادان چون تا بهار آینده پشم گیری نمی شوند، و میتوانند که به حیث ذخیره کیدز برای مصاب نمودن دوباره گله باشند.
- حشره کش ها برای از بین بردن کیدز به حیث اسپری بدن، پودر و یا تر کننده وجود دارند. تداوی گوسفندان بعد از پشم گیری بهترین نتیجه میدهند.
- بخاطر بایوسکیوریتی گله، حیوانات نو شمول و قچهای که بخاطر نسلگیری خریداری می شوند، پیش از داخل شدن به رمه باید تداوی شوند. حیوانات نو خرید بعد از تداوی اگر ممکن باشد برای ۷ الی ۱۰ روز جدا نگهداری

شوند تا حشره کش کیدز بالغ را از بین ببرند. حشره کشهای منحل در آب نسبت به حشره کشهای منحل در شحم نتیجه بهتر میدهند، بخاطریکه آب نسبت به شحم به اسانی از پشم به جلد عبور مینمایند.

تخریب و نقصانات اقتصادی

کیدز وزن گوسفندان را تا ۸٪، تولید پشم را تا ۱۵٪ و کیفیت پوست را تا ۳۰٪ کاهش میدهد. تغذیه کیدز گوسفندان سبب برآمدگی های سخت در جلد می شوند. رنگها در این برآمدگی ها به اسانی داخل شده نمیتوانند که سبب کم رنگ بودن و پایین شدن کیفیت پوست میشوند. کیفیت پشم نیز از سبب موجودیت باقی مانده های کیدز پایین می آید. شواهد عیان در مورد انتقال نمودن و یا مصاب شدن گوسفندان به امراض مهم توسط کیدز وجود ندارند.

کرمهای مرض جرب یا گر

تخریش کننده ها یا کرم گر از طبقه بیرونی و یا هم در سوراخهای کوچک سلندر مانند تاو خورده در جلد، که به اندازه 0.25 الی 2.5 سانتی متر می باشند، تغذیه می نمایند. مایع که به راس سوراخ افزای میگردد، خشک میشود و برآمدگی را تشکیل میدهد. ماده زهری که سبب خارش شدید میشود، نیز ترشح میگردد. حیوانات مصاب به طور دوامدار خود را به اشیای خارجی می مالند. مصابیت به آنها از یک حیوان به حیوان دیگر قابل انتقال است و برای کنترل ایشان تداوی تمام گله لازمی است. بخاطر تعلیق در تولید مثل از تخم، ۱۴ روز بعد از تداوی اول، باید گله دوباره تداوی گردد. عامترین آنها که بز و گوسفند را متأثر می کنند، بنام کنه گوش سوروپتیک (Psoroptic) و کنه زخم پوست گوسفند یاد می شوند. اینها در کانال گوش بزها و موقتا بالای وجود شان زندگی می کنند. در گوسفندان، کنه ها در ساحات که پشم غلیظ دارند، زندگی می کنند و سبب میده شدن پشم میگرددند.

کنترول

دوران زندگی کرمهای مرض گر دو هفته میباشد. تعداد آنها در اواخر خزان و زمستان زیادترین میباشد. سرایت شان به سبب تماس مستقیم میباشد و کنترول شان توسط دو دفعه تداوی نمودن (تداوی دوم 14 روز بعد) گوسفندان با حشره کش ها صورت میگیرد.

تخریب و خسارات اقتصادی

مصاب بودن به کرم مرض گر به سبب تجمع بقایات آنها و میده شدن پشم، کیفیت پشم را پایین می آورد. پشم از سبب مالیدن و خراش نمودن بدن، ممکن ناصاف و میده شود. باختن وزن و حاصلخیزی کم دارای ارتباط به کرم مرض گر دارد.

کنه ها

کنه ها را مردم عموما حشرات فکر میکنند ولی در حقیقت اینها در گروپ اراکنیدها می باشند که مشتمل جولاککها، شپشها و گژدمها می باشند. تمام کنه های بالغ دارای چهار جوره پاها، فاقد آنتن ها، سر و سیفالوتورکس (سینه و شکم مدغم شده) میباشد. حشرات داری سه جوره پاها، یک جوره آنتن ها، سر، صدر و شکم می باشند. ولی کنه جوان، که بنام (کنه های تخمی) نیز یاد می گردد، دارای سه جوره پاها میباشد.

کنه های که گوسفندان را مصاب می سازند، دارای چهار مرحله زندگی که عبارت از تخم، لاروا، نیمف و بالغ اند، میباشد. لاروای کنه ها بالای فقاریان کوچک زندگی می نماید، از میزبان میریزد و به نمف تبدیل میگردد. نمف، که دارای هشت پا است، نیز بالای فقاریان کوچک زندگی میکنند، به زمین میریزند و به بالغ تبدیل می شوند. بالغ به میزبان سومی (سگ، انسان و یا گوسفند) در تماس می شود، به زمین میریزند و تخمگذاری می کنند که 1000-5000 تخم را تولید می نمایند و میمیرند. این را بنام دوران زندگی سه میزبان یاد می نمایند و عموما 3 سال را به خاطر تکمیل این دوران ضرورت دارند. کنه های نیز وجود دارند که دوران زندگی خود را بالای یک یا دو میزبان تکمیل می نمایند.

کنترول

حشره کشتهای که پرازیت‌های خارجی را کنترول مینمایند، کنه‌ها را نیز کنترول کرده میتوانند. اسپری‌های که دارای فشار زیاد اند، نتیجه خویتر میدهند. کنه‌های گوش را میتواند با تطبیق حشره کشته تنها در گوش کنترول نمود. کنه‌ها عموماً در موسم گرما زیاد میباشند.

تخریب و خسارات اقتصادی

کنه‌های که بالای گوسفندان زندگی می‌نمایند، سبب می‌شوند که کیفیت و قیمت پوست را در مارکیت پایین بیاورد. بعضی کنه‌ها، که در لعاب شان مواد زهری وجود دارند، سبب فلج شده میتوانند، در صورت که لعاب آنها به خون گوسفند تزریق گردد. بعضی کنه‌ها سبب انتقال تولاریمیا که پتوجن بکتریایی است و بین خرگوشها و گوسفندان دوران می‌کنند، میباشند. کنه‌های گوش ممکن در ساحات که تغذیه میکنند، سبب امراض بکتریایی در گوش شوند.

کولیکویدها یا حشرات جوده

طول کولیکوکیدها عموماً از 3 سانتی متر کمتر میباشد. پس از خوردن خون، جنس مونث ایشان تخمگذاری میکند و تا 400 تخم را نزد ساحات آبی که شامل حوض‌ها، آب چنل، و چینلهای آبیاری اند، میریزند. انکشاف آنها از تخم تا بالغ در 3 الی 4 هفته صورت میگیرد. آنها در اوقات که روشنی کمتر باشد (صبح وخت و دیگر یا نزدیک شام) از وجود حیوانات تغذیه مینمایند.

کنترول

طروق کنترول کولیکویدها یا حشرات جوده:

در صورت امکان دندهای چنل را از بین ببرید. مالداران نباید در همچون ساحات برای سپری نمودن شب بمانند. اسپری و یا پودر حشره کشته در کنترول اینها موثر اند.

تخریب و خسارات اقتصادی

بعضی از کولیکویدها سبب انتقال مرض زبان آبی و مرض ویروسی بنام ایپیزوتیک هیموراژیک میباشند و سبب خسارات اقتصادی در تولید و صحت حیوان شده میتوانند.

مگسهای سیاه

مگسهای سیاه کوچک (با 6.25 ملی متر طول)، دارای پشت انحنایی و سینه میباشند. تقریباً 66٪ آنها بالای خون پستانداران تغذیه میشوند. مگسهای سیاه در ساحات آب روان، کانالهای آبیاری و رودها پیدا میشوند. تخمگذاری را نزد آبهای روان میکنند. لاروا ایشان از چندین هفته تا دو سال انکشاف کرده میتواند. مگسهای بالغ 2-4 هفته زندگی دارند و بالای وجود حیوانات در ساحات که موی کم دارند، تغذیه مینمایند. ساحات تغذیه ایشان چشمها، بینی، و ساحات زیر شکم گوسفندان و بزها میباشند. مگسهای سیاه مگسهای بیرونی هستند و داخل تعمیرات نمیروند.

کنترول

طروق کنترول مگسهای سیاه:

از چریدن گوسفندان و بزها نزدیک ساحات آب روان برای مدت زیاد جلوگیری نمایید. گوسفندان و بزها را در طویله ببرید. حشره کشتهای مگسهای جوده، برای کنترول مگسهای سیاه نیز موثر میباشند.

تخریب و خسارات اقتصادی

مگسهای سیاه سبب یکجا شدن گوسفندان شده میتوانند که از چریدن و یا رفتن به آب جلوگیری می کنند. جویدن این مگسها تخریش کننده می باشد و سبب خراشهای که از چند روز تا چند ماه بوده میشوند، میشوند. این سبب مالیدن وجود به اشیای بیرونی میشود.

مگسهای بینی گوسفند

مگسهای بینی گوسفندان طولاً 15 ملی متر میباشند و لاروهای زنده را در موسم تابستان در بینی گوسفندان و بزها میگذارند. عکس العمل گوسفندان در مقابل این لاروها خوابیدن، دویش و یا راه رفتن طوریکه بینی شان نزدیک زمین باشد، میباشد. بعد از گذاشته شدن در بینی، لاروها به حصه ساینس sinus میروند که در آنجا از میوکس موجود تغذیه میکنند. انکشاف لاروها از 6-8 هفته را در بر میگیرد. در موسم بهار، لاروا پس به حصه کانال بینی می آید و از آنجا به زمین میریزد و به پیوپا تبدیل میگردد. آنها چندین هفته بعد به مگسهای بالغ تبدیل میشوند.

کنترل

تنها حشره کش برای کنترل مگس بینی عبارت از آیورمکتین می باشد. و توسط آله تر کننده حیوان میتواند تطبیق گردد.

تخریب و خسارات اقتصادی

غشاهای کانالهای بینی و حصه ساینس به سبب تغذیه این لاروها تخریش میگردد. این سبب مصابیت بکتریایی که نمونیا را بوجود آورده میتواند و حتی بعضی اوقات سبب مرگ حیوان شده میتواند، میشود. گرفتن وزن را در بره ها تا 4٪ کاهش داده میتوانند.

مگسها و کرمهای مگس

مصابیت به کرمهای مگس عبارت از موجودیت لاروی مگس در حیوان زنده میباشد. زخمهای حیوانات خون گرم میتوان توسط چندین قسم لاروا مصاب باشند. ولی یگانه کرم که کاملاً از نسج زنده تغذیه میکند، پرایمری سکرپو وارم Primary Screwworm میباشد.

انواع دیگر، مثل secondary screwworm یا مگسهای دیگر نیز ممکن زخمها را مصاب کنند. این انواع عموماً بالای اجساد مرده حیوانات تخمگذاری میکنند و بعضی اوقات در انساج زخمی حیوانات زنده نیز تخمگذاری میکنند. تخم 8-24 ساعت را در بر میگیرد تا به لاروا تبدیل شود. این لاروها برای 4-7 روز تغذیه میکنند، به زمین می افتند و به پیوپا تبدیل میشود که بعداً در 10-20 روز به مگس بالغ تبدیل میشوند. اگرچه این انواع در زخمهای حیوانات زنده میباشد ولی تنها از انساج مرده در زخم تغذیه مینمایند. مصاب شدن به secondary screwworm معمولاً بعد از زخمی شدن حیوان صورت میگیرد. بخاطر جلوگیری ایشان زخمها باید پاک و تداوی گردند.

کنترل

طریق کنترل نمودن مگسها:

محیط که گوسفندان و بزها نگهداری میشوند، باید پاک باشد. مواد فضله و اجساد حیوانات مرده را به زودترین فرصت از ساحه حیوانات خود دور ببرید. مواد فضله حیوانات باید کمپوست گردد و یا هم در زمین زراعتی هموار گردد و جسد حیوانات مرده را میتوان زیر بورآره کمپوست نمود و یا هم 30-50 سانتی متر در زیر خاک دفن کرد. علاوتاً، حشره کشها باید به حیوانات تطبیق شوند. خریطه های پودر حشره کشها میتوانند در کنترل مگسها موثر باشند. (خریطه های پودر در جای نصب میشوند که حیوان با آن در تماس بیاید).

تخریب و خسارات اقتصادی

مگسها باعث یکجا شدن گوسفندان میباشند، و چریدن را مانع میشوند. در نتیجه، وزن گیری ایشان پایان می آید. چسپیدن مگسها سبب زخمها در جلد شده میتوانند و کیفیت پشم را پایان آورده میتوانند.

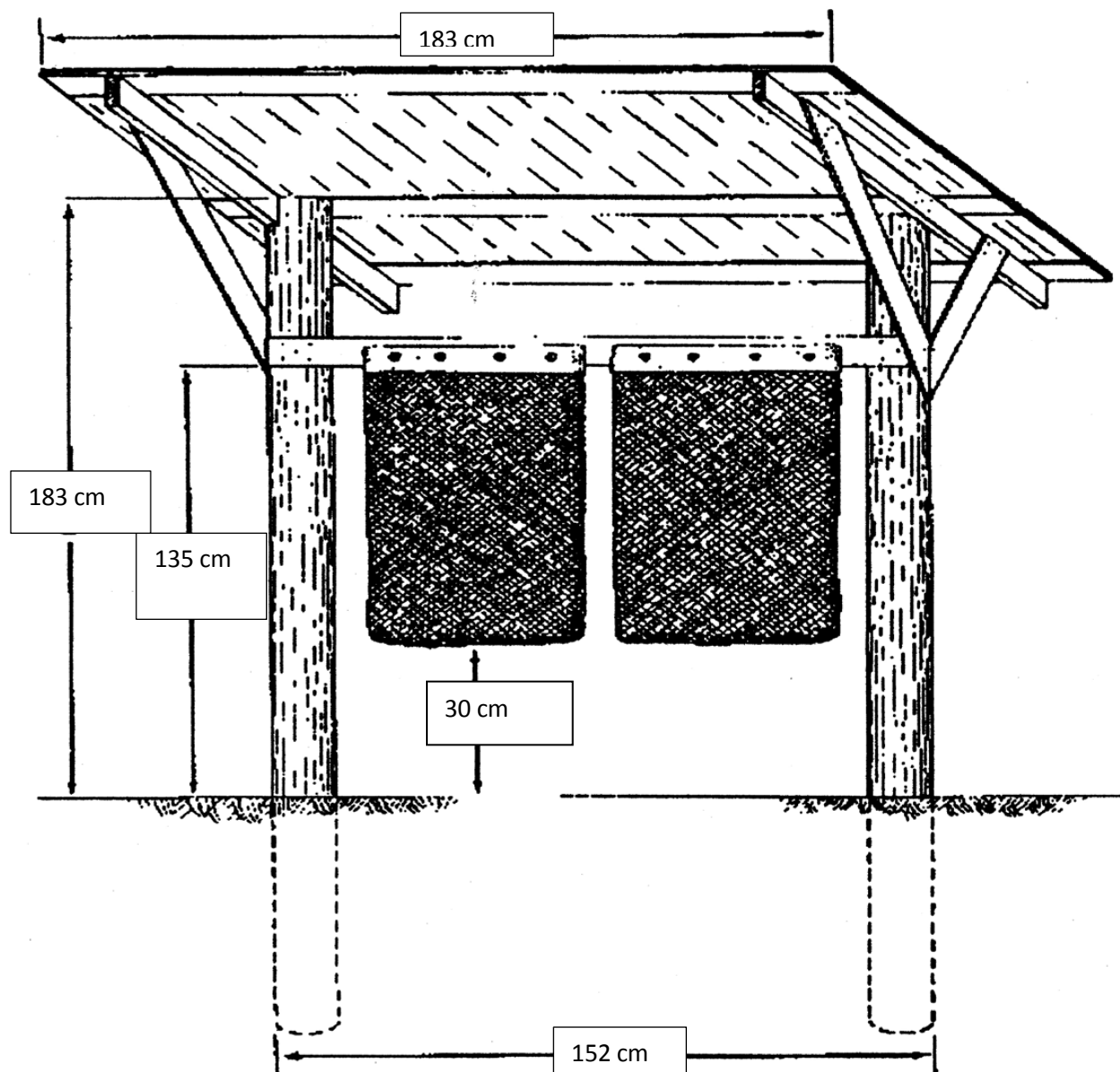
کلید استعمال محفوظ حشره کش ها

1. پیش از استعمال حشره کش، طریقه استعمال محفوظ شان را بخوانید.
2. پیش از هر مرتبه استعمال شان لیبل شان را بخوانید. و به تمام اختلالات شان توجه کنید.
3. تمام حشره کش ها را در بوتل اصلی ایشان نگهداری نمایید، و از غذاهای انسانی و حیوانی دور ذخیره کنید.
4. حشره کش ها را از رسیدن اطفال و یا حیوانات دور نگهداری نمایید.
5. حشره کش ها را فقط به طریقه رهنمایی شده استعمال نمایید.
6. بوتل های خالی ایشان در جای مناسب بیاندازید.

محدودیت ها و کامنت ها	حشرات را که کنترل میکند	طریقه تطبیق	حشره کش
به پشت و بغل ها اسپری شود	شپشها، کیدز، کنه ها، مگسهای جونده	اسپری	Alphacryprin-50 EC (Alpha-cypermethrin 5%)
آسپری کنید تا حیوان تر گردد	شپشها، کیدز، کنه ها، مگسهای جونده	اسپری	Atroban 11% EC (11% permethrin)
با 100 حصه آب پاک یکجا سازید و خوب مکس کنید تا محلول رنگ سفید شیری را به خود بگیرد.	مگسها، شپشها، کنه ها، کرم مرض گر	تر نمودن یا اسپری	Cyprin-100 EC (Cypermethrin)
راهنمایی های لیبل را تعقیب نمایید	مگسها، شپشها، کنه ها، کرم مرض گر	تر نمودن یا اسپری	Delttox-50 EC Deltamethrin
1000 ملی لیتر این دوا را با 2400 لیتر آب یکجا نمایید. برای کنترل بعضی حشرات ممکن دو دفعه استعمال شود.	مگسها، شپشها، کنه ها، کرم مرض گر	تر نمودن	Diason-600 EC (Diazinon)
بالای کمر تا دم اسپری شود تا تر گردد.	کیدز، شپش، کنه، مگسهای جونده	اسپری	GardStar 40% (40% permethrin)
این محصول فقط برای استعمال در گوسفندان است	مگسهای بینی	تر نمودن	Ivomec, Privermectin (0.08% ivermectin)
اسپری کنید تا حیوان تر گردد	شپش، کنه، مگسهای جونده	اسپری	Prozap Insectrin X (10% permethrin)
توسط دستان به پشت حیوان بطور یکسان تطبیق نمایید	کیدز، شپش، کنه، مگسهای جونده	پودر	Python Dust (0.075% zeta-cypermethrin + 0.15% PBO*) *Piperonyl butoxide

شکل ساختن خریطه های پودر

Illustration 1

خریطه های پودر از پودر حشره کش پر میباشند. وقتکه حیوان با خریطه در تماس می آید، یک مقدار کوچک پودر به وجود حیوان تطبیق میگردد. برای ساختن ای خریطه ها، دو بوجی یک در بین دیگر انداخته شود و به اندازه حصه سوم از پودر پر گردد و دو عدد آنها قسمکه در شکل نشان داده شده است، از زمین به اندازه ای 30 سانتی متر بالاتر، در راه گوسفندان اویزان گردد.

ماخذها:

Gregory Johnson, Managing Ectoparasites on Sheep, Montana State Univ., Extension Pub., 300-1111SA, Nov. 2011

P.E. Kaufman, P.G. Koehler and J.J. Butler, External Parasites of Sheep and goats, Univ. of Florida, Extension Pub., ENY-273, Revised- May 2009, Reviewed- June 2012